

GOIKKEHIID GOARRUN

Čáli: Raija Lehtola

Davvisámegillii heivehan: Maiju Saijets

Goikkehiid geavahit dálvit ja dat lea ráhkaduvvon bohccogápmasiin. Bohcco julggiid ferte vuos njuovvat. Márjjá bearrašis goikkehiid lávejit goarrut su áhkku ja eadni. Márjjá maid áigu ollesolmmožin álgit duojárin, nuba son čuovvu hui dárkilit maid duojár guovttos bargaba. Seammás son maid ieš bargá maŋis dan maid máhtá.

Márjjá áddjá Sámmol lea njuovvan spáillihid ja váldán duljiin julggiid dahjege gámasgotturiid. Gámasgotturis leat ovttá bohcco juolggit nappo njeallje juolggi. Vuosttamuš bargun sis lea njuovvat spáilliha julggiid. Sámmol-áddjá, Ánná-áhkku ja Uljana-eadni lea buohkat julggiid njuovvamis fárus. Uljana-eadni ja Sámmol-áddjá njuovvaba julggiid ja Ánná-áhkku fas bidjá vuolahasaid easkka njuovvuvvon gápmasiidda. Vuolahasat njammet gápmasiin láktasa eret ja dollet daid njuolga.

Áddjá lea čeahpes njuovvi, iige son ádján guhká njuovvamis. Son njuovvá gaccaid luovus ja váldá rádjui ađadávttiid ja gaccaid.

– Daid sáhtá maŋnelis vuoššat, áddjá čilge Márjái.

Áddjá veahkeha áhku vuolahasaid bidjamis ja de loahpas soai bidjaba gápmasiid šilljui jiekŋut. Maŋnelabbos soai hengeba gápmasiid goikat áitereastalasa vuollái. Doppe dat ožžot goikat dálvvi badjel.

Áhkku lea lohpidan goarrut Márjái odđa goikkehiid. Son viežžala diimmá gápmasiid ja neaskigoahtá. Son váldá neaskinfiellu ja dan alde neaská dahjege jiehkkuin fasku cuoccaid eret gápmasiin. Neaskima maŋá son oste gápmasiid ja vuoidá daid meaidinvuoidasiin, man son lea seaguhan ostolipmii. Loahpas son vel fanaha gápmasiid.

Áhkku čájeha Márjái, ahte man čappa muzet gápmasiin son áigu gápmagiid goarrut. Áhkku stelle gápmasiid beavddi ala ja heivehallá minstariid gápmasiid ala. Son vadjá bihtáid ja gulge goarrunsajiin guolggaid oanehažžan ja de goarrugoahtá bihtáid oktii. Márjáge háliida duddjot juoidá. Áhkku addá sutnje dipma gámasbihtáid vai son oazžu duddjot ja čuohppat dain juoidá.

Goikkehat gorrojuvvojit mángga bihtás ja dan oasis leat: ovdamáttá dahjege ovdavuodđu, čulggon, máŋnemáttá dahjege maŋnevuođđu, alddas, alddasjoatkka, ruojas, ruojasjoatkka dahje ruojaslassi, jocca dahjege šušmi ja hánát dahjege gávllát. Dat oasis, mat báhcet vadjama maŋá leat jievttat nappo gámasbázahusat.

Ovdavuodus ja maŋnevuođus boahtá goikkeha vuodđu. Čulggomiin bohtet goikkeha siiddut ja jocca boahtá maŋabeallai. Ruodjasiidda lávejit giessat vuoddagiid.

Alddas lea gápmaga bajábealli. Aldasa goarodettiin lávejit ráhkadit goikkehiidda maiddái njuniid dahjege guohpat gámanjuni.

–Aldasa gártá dávjá maid joatkit, muitala áhkku Márjái goarodettiinis.

Nu lea su eadni sutnje muitalan ja seamma láhkai son lea muitalan nieidasis maiddá. Ná árbevirolaš duodjemáhttu sirdása buolvva bulvii.

Bihtáid vadjama maŋŋá álgá goarrun. Áhkku dárbbáša goarrumis áimmi, suona ja čuvdeskoahpu. Áhkku nahkiha čuvdeskoahpu čuvdái ja goarrugoahdá áimmiin ja suonain bihtáid oktii.

Áhkku lea albma gámačeahppi ja son máhtta goarrut čáppa ja nana sávnŋiid. Áhkku čájeha Márjái, ahte son áigu bidjat muzet gápmagiidda jievja joccabihtáid dasgo dat lea su mielas čábbásut ná. Márjá lea seamma oaivilis ja seammás čájeha, maid son lea duddjomin. Áhkku goarru ja juoiggada, nie son hávskkuha iežas ja Márjjá. Áddjáge finada geahččamin duodjáriid. Áhkku gal duddjon ovdána johtilit ja nuppi beaivve idit son lea juo joavdán guohpanmuddui.

Nuppi beaivve eahkes goikkehat lea gorrojuvvon. Dán muttus dat leat velá jorggutbeliid ja daid ferte vel jorgut nu, ahte guolga lea olggobealde. Gápmagiid galgá ovdal jorguma bures láktadit ostoliemain, mas lea meaidinvuoiddas, amas goikkehat leat garrasat. Áhkku coggá coggančorvviin gámanjuniid sisa guvlui, nie son jorgu gápmagiid.

Márjá lea nu ilus ođđa gápmagiid dihte, su mielas dat leat nu čábbát. Son njávkkada guolggaid ja dáhttu vel áhkku juoiggastit suinna goikkehiid.

Jorguma maŋŋá goikkehiid ferte vel coggat nappo bidjat goikkehiid sisa gámasuinniid. Vuos áhkku bidjá njunnesuoinni, dan barggus Márjá veahkeha su. Soai botnjaba njunnesuinniid, maid soai coggaba gámanjunnái. Dan maŋŋá áhkku coggá suinniid gápmagiid sisa vai gápmagat šaddet rivttes hápmái. Gápmagiid galgá vel diktit goikat, muhto ii lieggasis amaset garrat liiggás. Márjá vuordá juo, ahte goas son beassá nahkihít ođđa goikkehiid juolgái.

Sánit:

alddas, aldasat	= iltti
áibmi	= äimä, särmäneula
cuozza, cuocca	= kalvo
čulggon, čulggonat	= sivukaira
čuoldit, čuoldin, čuoldá	= kutoa paulaa
čuvdeskoahppu	= sormustin
dállet, dállen, dälle	= pöyhiä heiniä ennen kenkään laittoa
faskut, faskun, fasku	= raaputtaa
fárfu, fárfut	= silmukat
gámačeahppi	= taitava karvakengänneuloja
gámas, gápmasat	= koipinahka
goarrut, goarrun, goarru	= ommella
gottur, ovtta bohcco gápmasat	= yhden poron koipinihat
jiehkki	= jiekio, näskäysrauta
jiekta	= koipinahan jämäpalat
jocca	= kantapä
jorggut	= nurin (vaate)
jorgut, jorgun, jorgu	= kääntää toisin päin
maŋŋevuodđu	= takapohja
neaskinfiellu, -fiellut	= näskäyslauta
neaskit, neaskin, neaská	= näskätä
njadđit	= neuloa

njuovvat, njuovvan, njuovvá	= nylkeä
ostet, osten, oste	= parkita nahkaa
ostu, osttut	= parkki
ovdavuodđu	= etupohja
ruojas, ruodjasa	= varsi
ruojasjoatkka	= varren sivuosa
sávdnji	= sauma
spunget, spungen, spunge	= työntää, tunkea kenkään heiniä
suidnet, suidnen, suidne	= heinittää kenkä
suotna	= suonilanka
šušmi	= kantapää
vadjat, vadjan, vadjá	= leikata malliin
vanahit, vanaheapmi, vanahan	= venyttää
vuoidat, vuoidan, vuoidá	= voidella
vuoiddas, vuoidasat	= voide
vuolahas, vuolahasat	= lastu
vuotta, vuoddagat	= paula, paulat